

Hội Lồng tồng

(Nông Quốc Tuấn)

Hội "Lồng tồng" theo tiếng Tày - Nùng là "xuống đồng". Hội tổ chức vào sau Tết Nguyên đán (khoảng từ 15 tháng giêng âm lịch trở đi cho đến hết tháng 3 âm lịch) tại một cánh đồng vừa gặt lúa của đồng bào Tày - Nùng ở các tỉnh Tuyên Quang và Bắc Cạn. Đây là dịp đồng bào tụ họp, chúc tụng nhau nhân kết thúc vụ thu hoạch, cúng tạ ơn thần nông, và là dịp cầu mùa kết hợp với cầu mưa, cầu trời năm tới lại phù hộ cho dân làng được hưởng mưa thuận gió hòa, mùa màng bội thu, con người khỏe mạnh.

Buổi sáng tinh mơ, từ nơi thờ của làng đã vang tiếng trống, gióng ba hồi một và vào khoảng 7 - 8 giờ sáng thì kèm theo tiếng chiêng, đàn xen rộn ràng. Đám cưới Thần và Thánh tiến vào đám đất nơi diễn ra hội.

Ngày hội thường bày cỗ cúng ở ngoài đồng. Theo định lệ, mỗi hộ mang một mâm cỗ làm tùy theo khả năng, và vì thế nhiều khi mâm cỗ là bộ mặt của cả gia đình. Mọi người thi nhau làm thật thịnh soạn. Nhà nào có nhiều con gái chưa chồng lại giàu, có thể làm tới 120 món (có cả đồ chay). Những món ăn phải xếp thành nhiều tầng, nhiều lớp, do hai người khỏe mạnh khiêng. Khi thắp hương còn phải dùng lá chuối đập kỹ, lúc thầy mo cúng xong, đánh trống báo "Hạ ban" mới được mở ra. Từ khi cúng đến lúc ăn, chỉ khoảng hơn một tiếng đồng hồ. Nhiều vùng ở Bắc Cạn, Tuyên Quang quan niệm rằng nếu mời được nhiều khách đến dự hội cùng ăn thì "năm tới làm ăn sẽ phát đạt".

Sau đó là cuộc vui thật sự bắt đầu. Trong tiếng chiêng trống rộn ràng theo mỗi trò chơi.

Hội "Lồng tồng" thường có nhiều trò, nhưng múa sư tử là tiết mục lôi cuốn đông người xem nhất. Múa sư tử liên quan đến một truyền thuyết có tính chất cầu mưa.

Trò ra quân (Tấu Quân) có sáu người cầm cờ đi đầu. Tiếp đến là hai hàng 40 - 50 thanh niên trai tráng mặc lễ phục cổ truyền dân tộc, mỗi người cầm một cây côn ngắn bọc giấy màu sặc sỡ, đan nhau ngang dọc đi trông rất khỏe, đẹp. Họ vừa đi vừa hát.

Trò phát đường (Tức Tàng) gồm mấy chục thanh niên nam nữ với lễ phục cổ truyền, tay cầm dao, cầm cuốc, làm những động tác chặt cây, phát cỏ, cuốc đất theo nhịp chiêng trống.

Trò đánh yển (Tức Yếu) tương tự như đánh cầu lông, nhưng đánh bằng bàn tay. Đánh yển là trò chơi của giới nữ.

Trò tung còn (Tức Còn, Đón Còn, Tọt Còn) thường có hai loại. Loại tung tự do nhưng trực tiếp phục vụ nội dung cầu mùa. Người ta dựng một cột cao 20 - 30 m, đỉnh cột có vòng tròn dán giấy đỏ ở tâm. Người dự trò chơi phải có sức khỏe, có kỹ thuật. Chàng trai nào tung thúng vòng giấy là được. Năm nào không có ai tung trúng, làng bản mất vui vì họ cho rằng sẽ mất mùa, đói kém. Bởi vậy, ai tung thúng vòng tròn đầu tiên được coi như ngôi sao sáng trong năm, mọi người thán phục và được lĩnh phần thưởng của làng. Loại tung còn thứ hai: tung theo từng phe nhóm, có khi là các đôi, các nhóm trai gái giữa các làng với nhau, tính được thua bằng số lần ít nhiều để còn rơi xuống đất.

Rồi còn có trò kéo co, múa võ, sĩ nông, phát sỏi (láy cò)... khiến ngày hội "Lồng tồng" kéo dài đến sẩm tối, khi kết thúc, người điều khiển tuyên cáo buổi lễ hoàn tất. Rồi ông tung lên một năm đồng xu, tượng trưng cho các loại thóc giống, đỗ giống, vừng giống. Mọi người tranh nhau nhặt làm náo động cả một cánh đồng. Ai nhặt được nhiều đồng xu thì tin rằng năm nay sản xuất gặp may mắn, mùa màng bội thu, con người khỏe mạnh.

Trong hội "Lồng tồng" của người Tày - Nùng thể hiện rõ tính chất cầu yên, bao hàm: cầu mùa, cầu phúc và cầu duyên. Lễ hội mở đầu một năm mới, là hội vui của lứa đôi, là dịp bạn bè người thân gặp nhau nhân dịp đầu xuân.

